

Józseftől »A hirlapkönyvtár«, *Schönherr Gyulától* a »Levéltár és *Aldásy Antaltól* a »Czímeres nemes levelek« című közlemények. A könyvtári részben összesen harminczhat illusztráció van.

Az emlékkönyvnek kiállítása, — s erről e helyen is beszélhetünk — általános tetszést aratott *Hornyánszky Viktor* nyomdája és *Weinwurm Antal* sokszorosító műintézete mindent elkövettek, hogy a nevezetes alkalomra készült mű ez alkalom jelentőségéhez méltó külső alakban láthasson napvilágot. —ó.

A Magyar Nemz. Múzeum Széchényi Országos Könyvtárának Történeti és Irodalomtörténeti kiállítása. Budapest. 1902. 139 l. 8-r.

A Nemz. Múzeum jubileuma alkalmából és emlékére a könyvtár által rendezett történelmi és irodalomtörténeti kiállítás első katalógusa rövid jellemzések kíséretében sorolja fel a kiállított tárgyakat. Összesen 456 darabot. Az anyag a különböző szekrényekben így oszlik meg: I. Magyar nyelvemlékek. II. Magyarországi középkori egyházi könyvek. III. Magyar érdekű kódexek. IV. Idegen érdekű kódexek. V. Nyomatok. Keleti kéziratok. VI. Ösnyomtatványok. VII. Magyarországi kötések. Magyar vonatkozású régi könyvek. VIII. Magyarországi kötések. Régi magyar könyvek. IX. Történeti emlékek a középkorból. X. Korvinkódexek. XI. Czímeres nemes levelek. Középkori pecsétek. XII. Történeti emlékek a XVI—XVIII. századból. XIII. Történeti emlékek a XIX. századból. XIV. Irodalmi emlékek. Ezen kívül néhány értékes darab felfüggesztett keretekben van elhelyezve. A katalógust *Fejérpataky László* osztályigazgató szerkesztette *Aldásy Antal*, *Kováts László*, *Schönherr Gyula* és *Varjú Elemér* közreműködésével. A tetszetős kiállítás Hornyánszky Viktor nyomdáját díszéri. —ó.

Szabó Ervin. *A budapesti kereskedelmi és iparkamara könyvtárának katalógusa. 1902. Catalogue de la bibliothèque de la chambre de commerce et d'industrie de Bp.* — Budapest. 1902. Pesti könyvnyomda r.- t. 4-r. XXX, 891 l. Ára?

Nem régiben e czímen egy szinte pazar fényvel kiállított vaskos kötet jelent meg a könyvpiaczon, mely nem annyira a feldolgozott művek bibliografiai becse, mint inkább a feldolgozás módja által vonja magára a könyvtári tudományokkal foglalkozók figyelmét. Maga a szerző is utal erre előszavában, midőn az általa hazánkban először alkalmazott s utóbbi években Európa-szerte nagy port fölvert katalógus-rendszert röviden ismerteti s számos ellenségével szemben védelmébe veszi. Ezen rendszer, talán mondanunk sem kell, *Dewey Melvil*nek, a newyorki State library könyvtárosának u. n. tizedes osztályozási rendszere (*decimal classifica-*

tion), melyet az már 1876-ban mint az Amherst College hivatalnokai bocsátott ki *Classification and Subject Index* czímen, majd 1885-ben egy újabb *Decimal classification stb* czímű iratban tovább fejlesztett és javított. Nálunk Európában csak azóta foglalkoztak vele számosabban, hogy azt az 1895. bruxellesi bibliografiai konferencián a tervezett egyetemes repertorium alapjául elfogadták. A rendszer alapos ismertetése már megjelent folyóiratunk IV. (1896) kötetében, miért is ezúttal a részletekbe nem bocsátkozunk, hanem csak általános képet adunk róla, hogy kritikai ellenvetéseinknek meglegyen a kellő háttere.

Mint a rendszer neve is mutatja, *Dewey* a tudományokat tíz nagy csoportba osztja, melyek a következők: 0. Általános művek; 1. bölcsészet; 2. vallás; 3. társadalomtudomány; 4. nyelvészet; 5. exakt tudományok; 6. alkalmazott tudományok; 7. művészet; 8. irodalom; 9. történelem és földleírás. E tíz fő szak mindegyike persze ismét újabb tíz osztályra szakad, melyek mindegyikét ismét 10-10 külön alosztályra bonthatjuk, és így tovább — egész a végtelenségig. A tudományszakoknak szinte kimeríthetetlen sorát nyerjük így, a számok pusztá összerakásával, mely áttekinthetőségénél és sokoldalúságánál fogva főleg a könyvtári dolgokban járatlan közönséget hamar magával ragadja. Valóban *Dewey* rendszerének zsenialitását eltagadni nem lehet: hiszen nincs a világon rendszer, mely az egyes kiadványokat ennyire pontosan megvont tudományos határokból szoríthatná s hozzá még csak egy pusztá számsorral! S e számsorok jelentése, ha használatuk mind szélesebb körre kiterjed, úgy megragad fejünkben, hogy a föld kerekiségének bármely könyvtárában, ha ezt az osztályozást követi, legott otthonosan érezzük magunkat. Amerikában állítólag, mint ezt a kissé humbug-ízű jelentésekből olvashatjuk, már vagy ezer könyvtár alkalmazta *Dewey* rendszerét — de hát ennek mi, a vén Európa lakosai édes kevés hasznát látjuk. Mert arra, hogy évszázados gyűjteményeink régi osztályozásukat sutba vetve az új rendszert meghonosítsák, még csak gondolunk sem lehet. Nekünk már bele kell törödnünk abba, hogy könyvtárainkat látogatva, apránként mintegy hatvanöt különféle rendszerrel megbarátkozunk: *Ottoni Giuseppe* torinói könyvtáros hozzávetőleges számítása szerint u. i. csak a múlt században ennyi új rendszerrel boldogította az emberiséget a találékony bibliografusi elme. A *Dewey*-rendszer párthíveinek ez az erőssége tehát az elérhetetlen ábrándok lomtárába való. De kérdés, hogy még abban az esetben is, ha már régtől virágzó könyvgyűjteményeink — óriási pénzáldozat, idő- és munkaveszteség árán — az átalakítás leküzdhetetlennek látszó nehézségein át is estek volna, vajon a rendszernek *Dewey* eredeti megállapításához hajszállra hú, egyöntetű, következetes alkalmazása el volna-e érhető? Ugy hiszem,

hogy nem. Hiszen az egyes tudományszakokat jelölő számcsoportok, már abban az egypár *Dewey* rendszerű katalogusban, melyet egyik-másik híve, mint pl. Otlet azóta közrebocsátott, sem kvadrál pontosan az eredeti tervszel. Pedig itt csak kisebb méretű gyűjteményekről van szó; hát még mekkora változtatásokra volna szükség egyes régi és speciális irányú gyűjtemény átalakításakor!

Mert hogy a *Dewey* rendszer a tudományoknak olyan pártatlan s pártatlan tökélyű felosztását nyujtaná, a milyennek azt lelkes hívei szeretnék föltüntetni, arról minden higgadt bírálónak le kell tennie. Ellenkezőleg *Dewey* osztályozásában rendkívül sok az erőltettség, önkényesség, a min nem is csodálkozhatunk, ha fontolóra vesszük, hogy szerző a tizedes rendszer változhatatlan kereteibe mint valami Prokruosztész ágyába szorítja bele az emberi ismeretek összes ágait. Már pedig természeti jelenségek, történelmi tények, tudományos eredmények, filozófiai eszmék, művészi és irodalmi alkotások, a szabadon csapongó képzelet e változatos, szabályokhoz alig köthető megnyilatkozásai a tízes osztályozás szűk és merev korlátaiba megtorlás nélkül nem erőltethetők. — Maga a szerző is érezte rendszerének ezt a gyöngeségét és segíteni próbált a dolgon, még pedig egészen kezdetleges — szinte naiv módon. Mindazt az anyagot u. i., a mire külön alosztály már nem jutott, egészen önkényesen megválasztott összefoglaló cím alatt, mint valami közös sirba, az utolsó e célra tartogatott alosztályba temette, melyet a már ismert módon megint annyszor osztott ismét tíz-tíz részre, míg végre is kifogyott a tárgyból. *Delisle*, a rendszer egyik legalaposabb bírálója, ez eljárás jellemzésére a többi közt a nyelvészeti főcsoportot is fölemlíti, melyre mint e szempontból kiváltképp alkalmasra mi is bővebben kitérünk.

A nyelvészeti főcsoport osztályai u. i. a következők: 40. általános nyelvészet; 41. összehasonlító nyelvészet; 42. angol nyelv; 43. német nyelv; 44. francia nyelv; 45. olasz nyelv; 46. spanyol nyelv; 47. latin nyelv; 48. görög nyelv. Hogy e nyelvek mindegyike megérdemli a külön alosztályt, az kétséget sem szenved: de mi lesz már most a világ többi háromszáz s egynehány nyelvével, melyek közt fölös számmal akadunk egy s más szempontból ép oly fontos vagy elterjedt idiomára, mint az a hat »kiválasztott«. De hát mit csináljunk! A tizedes osztályozás csak tíz alszakot tűr meg s így a világ minden más nyelve, e szerencsés haton kívül, a »kisebb nyelvek« semmitmondó szakaszába kerül. Arra most nem reflektálok, hogy az ilyen »kisebb nyelvek«-féle fogalom tudományos értékkel, tartalommal nem bír, mert hiszen mint pl. e rendszer lelkes híve *Szabó Ervin* úr is bevallja, *Dewey* rendszere nem tartozik a »logikus« tudományos systemák közé, hanem a tudomány és gyakorlati szükséglet közötti kompromisszum. De ha ez így van, mire magyarázzuk azt az

eljárást, mely pl. a bibliografiai szempontból is sokkal gazdagabb szanszkrit nyelvészetet a »kisebb nyelvek« csoportjában csak mint a második »kisebb indgermán nyelvek«-nek megjelölt alcsoport egyik alosztályába szorítja, míg az amerikai vagy polynesiái benszülöttek nyelve egy ennél huszszorta előkelőbb csoportban terpszkedik.

Itt kell megemlítenünk még azt is, hogy *Dewey*nek, igaz amerikai létére, első sorban honfúársai igényei lebegtek szeme előtt, a mi pedig nem mindenben felel meg a miénknek. Hogy csak egy példát említsek, ott van a történeti csoport, melyben az Egyesült-Államoknak nem kevesebb mint hét osztály (973—979) van fenntartva, addig szegény hazánk egy kalap alá van foglalva Német-, Osztrák-, Cseh-, és Lengyelországgal a 94 csoport egyik alosztályában, melynek keretén belül a — Coloradoéval egyenrangú subdivízióba kerül. Ennek Amerikában meglehet a jogsultsága, de nálunk aligha volna helyén, még pedig nemcsak *chauvinimus*ból. Hiszen micsoda abnormis helyzet volna az, ha pl. a m. n. múzeum könyvtárába e rendszer bevezettetvén, egyik legterjedelmesebb, egész termet megtöltő tudományágát kénytelen volna ebbe az ötödrangú alosztályba zsufolni, míg a különböző amerikai államocskáknak fenntartott szakaszokba alig állíthatna be egy fél polczra valót!

Végül, *at last but not at least* nem ajánlható *Dewey* rendszere már azért sem, mert az eredeti osztályozást mindenben megtartva, épen azok a szakaszok, melyek az egyes nemzeti jellegű irodalmi ágakat tartalmazzák s a melyek a legtöbb általános jellegű könyvtárban túlnyomó többségben vannak, rendesen óriási, nyolcz-tíz, esetleg még ennél is több jegyű számcsoportokkal jelöltetnek, a mihez még az egyes műveknek tetszés szerint választható jelzete is járul¹: ez pedig a tévedést, a hibázást szinte elkerülhetlenné teszi, s még a legpontosabban dolgozó személyzettel is megeshetik. Egy csekélyke hiba a leírásban, vagy a könyvek beosztásakor az elolvasásban néha úgy eltemeti a könyveket, hogy azok csak évek multán — jobbára valami szerencsés véletlen következtében kerülnek ismét fölszínre. Igaz, hogy hibázni minden rendszernél lehet, s nincs olyan systema, mely a számokat mellőzhetné: csakhogy a tévedés, már a betűk vagy egyéb jelzettek feltűnően különböző alakjánál fogva is, ritkábban esik meg s az alkalmazott számcsoportok rendesen a signaturán belül, mint az egyes könyvek helyét meghatározó jegyek szereplvén, elvétésük esetén a keresett művek legföljebb egy-egy szűkebb szakcsoporton belül lappanganak. — Mind e reflexiókat *Szabó Ervin* ír

¹ Sőt mi több, egyes munkák többféle szakba is tartozhatván, az illető szakokra utalni is kell, s ez ismét csak számokkal lehetséges, a mi az esetleges zavarokat csak növelheti.

könyve megjelenésekor inkább alkalmoszerűleg, az egész rendszer általános mivoltára tettük meg, semmint az iparkamarai könyvtár rendezésének konkrét esetére. Mert ha valahol, úgy bizonyára az ilyen kisebb, alig hétezer műből álló s eddig jóformán rendezetlenül heverő könyvtár feldolgozásánál van meg a maga létjogosultsága. Ehhez járul még az is, hogy az iparkamarának csaknem összes könyvvállománya egyetlen főosztályba, a társadalmi tudományokéba volt sorolható, még pedig a nélkül, hogy háromnál több jegyű számot gyakrabban kellett volna alkalmaznia. Ilyen esetekben, az érintettem hiányok s hátrányok jórészt kikerülhetők s *Devey* rendszere sikerrel alkalmazható. Csak az volna a baj, ha az ilyen konkrét esetekből kiindulva, egyesek mint az már külföldön is megtörtént, a rendszer általános, minden körülmények közt egyforma becisére akarnának következtetni.

De ideje most már, legalább röviden, magáról az iparkamarai könyvtár anyagáról és történetéről is megemlékezni. Noha ez egyike legrégibb hatósági könyvtárainknak, fennállása 1850-nél (a kamara megalakulása événél) korábbi időre nem vezethető vissza. A szerény mag kezdetben igen lassacsckán fejlődött, a minek valószínű oka abban keresendő, hogy a gyarapítására előirányzott évi 300—400 p. forintnak csak egy kis részét fordíthatták tényleg beszerzésre. Nagyobb lendületet az úgy csak a kamarának 1868-iki újjászervezése után vehetett, midőn a könyvtár katalogizálásába is belefogtak. E katalogus, melyet a hetvenes évek elejéig pontosan vezettek, majd hosszabb szünetelés után 1880-ban kiegészítettek, sem a tudományos systematikának, sem pedig a gyakorlati czélszerűségnek követelményeit nem tartotta szem előtt, miért is 1883, illetve 1890-ben, egy újabb betűsoros könyvjegyzékkel pótolták, melyet végre a jelen ismertetés tárgyául szolgáló tizedes rendszerű katalogus váltott fel. Ez új katalogus készítésével kapcsolatban az évi 600, 800, végre 1896 óta 1000 forintos javadalmazás, egy pár ajándékozás s élénk csereviszony következtében mind nagyobb arányokat öltő könyvanyagot két rendkívül alkalmas és jól felszerelt teremben állították fel s adták át a nyilvános használatnak. A fölállításkor a sorozatos munkáknál nem egy hézagra akadtak, a minek pótlására 10,000 korona rendkívüli hitelt szavazott meg a kamara. Az ily módon kiegészített könyvtár, a katalogus nyomtatásakor 6948 művet tartalmazott, 17,145 kötetben. Kuriozumokra, bibliografiai ritkaságokra nem találtunk bennük, a mi tekintve a gyűjtemény rövid fennállását s modern praktikus irányzatát, csak természetes.

Mind e művek igazi szakértelemmel vannak a decimális rendszer elaprózódó osztályaiba besorozva, még pedig időrendi egymásutánban az egyes szakokon belül. Használhatósága ennek

következtében igen megcsappanna, ha a kötet végén lévő, nagy gonddal egybeállított név- és tárgymutatók oly szíves előzékenységgel nem kalauzolják az olvasót.

Dr. Gulyás Pál.

A miskolci ág. hitv. ev. egyházközség nyilvános könyvtárának teljes jegyzéke. Miskolcz, 1902. Szelényi és társa 8-r. VII, 193, 2 l.

Jelen katalogust *Zelenka Pál* és *Gebe Endre* tollából folyó rövid bevezetés nyitja meg, mely a könyvtár jóltevőiről emlékezik meg s hányatása sorsát vázolja. Soraikból megtudjuk, hogy a gyűjtemény alapját az 1888-ban megszünt gymnasiumnak a múlt század második évtizedében tulajdonába jutott két könyvtár, Valaszky János jolsvai lelkészé és Ambróczy János diósgyőri kamarai pénztárosé teszi. Állományát az adományozók egész sora növelte több-kevesebb, kisebb-nagyobb értékű kötettel. Ebből a 2835 művet, 3514 kötetben tartalmazó gimnaziumi könyvtárból, továbbá árvai Teőrök Sándor törvényszéki bírónak 1876-ban az egyházra szállt 2208 művet, 3141 kötetben tartalmazó gyűjteményéből, Jóny Tivadar nagybirtokos könyvtárából 1889. és 1891. években a hitközségnek adományozott 2067 műből (3001 kötetben) alakult meg a jelen munkában lajstromolt könyvgyűjtemény, melynek állománya az időközben tett vásárlásokat is beleértve, jelenleg 7542 műből (10.587 kötet) áll. Ezt a már nagyságánál fogva is figyelemre méltó könyvtárat mindez ideig — a szükséges helyiségek hiánya miatt — nem adhatták át a nyilvánosságnak, de remélhető, hogy ha a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának f. évben javaslatba hozott s a nmélt. ministeriumtól kiutalványozott ezer koronás segély állandóvá tétetik, ezen a bajon hamarosan segíthetnek. Az első évi segély egy részéből telt ki a jelen mű előállítási költsége is.

A könyvtár anyaga a jegyzék szerint mindössze hat szakba van csoportosítva; ezek: I. Theologia, Bölcsészet, Paedagogia. II. Jog- és Államtudomány. III. Nyelvészet és Irodalom. IV. Történelem és Földrajz. V. Természettan és VI. Vegyes művek. Az egyes szakokon belül a könyvek szerző vagy címző szerinti betűrendben vannak felsorolva, sokszor egész a fölismerhetetlenségig megrövidített címmel, kötet-, év- és könyvtári számmal ellátva, de az alak s lapszám jelölésének elmaradását nem is említve, a megjelenési hely vagy a könyvnyomtató megnevezése nélkül. És e fölülte hibás eljárás alól még a könyvtár néhány régi magyar nyomtatványai sem tesznek kivételt, a melyek sem külön csoportot nem alkotnak, sem valami más módon nem vonják magukra figyelmünket. Egyes feltűnőbb szedésű könyvczímekre ugyan lépten-nyomon akadunk, de ezek vagy kéziratok.